DEN POLITISKE OG ØKONOMISKE UDVIKLING I KINA 1949–1959 I HOVEDTRÆK

ERLING JØRGENSEN

1. INDLEDENDE OVERSIGT.

Den økonomiske udvikling i Kina siden Mao-Tse-Tung's endelige magtovertagelse i efteråret 1949 har været præget af en meget betydelig produktionsfremgang ikke mindst indenfor industrien. Fra at være et samfund præget af fattigdom og stagnation og med en vidt fremskreden opløsning i centrale samfundsinstitutioner er Kina i dag en økonomisk og militær stormagt, som med stadig voksende styrke kan føre sine politiske synspunkter frem overfor de andre stater i Asien og overfor de industrialiserede samfund i Vesten og – måske i mere afdæmpet form – overfor sine fæller i den kommunistiske blok.

I det følgende fremdrages nogle hovedtræk i denne udvikling, idet det dog er nødvendigt at forudskikke den bemærkning, at det tilgængelige kildemateriale i mange tilfælde er mangelfuldt. Hovedparten af det talmateriale, der er anvendt i den efterhånden ret omfattende litteratur om udviklingen i Kina siden borgerkrigens afslutning i 1949, bygger på forholdsvis få officielle kinesiske kilder[1]). Hvorvidt disse kilder giver et korrekt udtryk for den faktiske udvikling, eller om de centrale statistiske myndigheder bevidst eller som følge af fejlagtige indberetninger fra de lokale myndigheder har givet et »forskønnet« billede af virkeligheden, kan næppe afgøres. Det forhold, at samlede produktionstal for hele landet publiceres ganske få måneder efter udløbet af den periode, som tallene vedrører, indicerer imidlertid, at indsamlingen og bearbejdelsen af tallene er foregået højst summarisk. I samme retning peger det også, at Chou-En-lai overfor Folkekongressens stående udvalg i august 1959 måtte meddele, at de først

1) Først og fremmest Chou-En-lai: Beretning om forslagene til den anden femårsplan for den nationale økonomis udvikling, aflagt ved Kinas kommunistiske Partis 8. Kongres 16. 9. 1956, Po-I-Po: Gennemførelsen af den nationale økonomiske plan for 1957 og udkastet til den nationale økonomiske plan for 1958 (beretning aflagt for den Nationale Folkekongres 3. 2. 1958) samt Kommunique vedrørende Kina's økonomiske vækst i 1958 udsendt af Kinas Statsstatistiske Kontor 14. 4. 1959 og endelig Kommunique fra møde i Centralkomiteen og i Folkekongressens stående udvalg udsendt 26. 8. 1959 (vedrørende revisionen af produktionstallene for den faktiske produktion i 1958 og for den planlagte produktion i 1959).

udsendte oplysninger om produktionen i 1958 i væsentlig grad havde givet en overvurdering af de faktisk opnåede produktionsresultater. Og der er jo stadig mulighed for, at de af Chou-En-lai ved samme lejlighed anførte reviderede produktionstal heller ikke dækker de faktiske forhold.

I første afsnit gives en oversigt over den politiske udvikling i Kina siden 1949 med angivelse af nogle af de vigtigste ændringer i den institutionelle ramme for økonomien. Dernæst følger hovedafsnittet om den økonomiske udvikling. Heri gives først en oversigt over befolkningsforholdene (under hensyn til befolkningsudviklingens afgørende betydning dels for forbruget og dels for udbuddet af arbejdskraft) og derefter en kort gennemgang af Kinas naturgivne ressourcer, der ifølge de seneste opgørelser at dømme synes at være noget gunstigere for landets industrielle vækst end tidligere antaget. Med udgangspunkt heri gennemgås herefter den førte økonomiske politik (femårsplanerne) og dens resultater; afsluttende forsøges endelig en vurdering af fremtidsperspektiverne for Kinas økonomi.

2. DEN POLITISKE BAGGRUND.

Det kinesiske kommunistpartis endelige magtovertagelse i 1949 efter borgerkrigens afslutning betegnede på en række væsentlige områder et afgørende brud med tilstanden forud. For det første afveg kommunistpartiets politiske målsætning fra den hidtil førte politik både udadtil og indadtil jfr. nedenfor, men dertil kom, at det nye styre derudover hidførte en række forandringer af stor betydning for den økonomiske udvikling i landet, forandringer som i og for sig var uafhængige af den kommunistiske ideologi. Med kommunisternes magtovertagelse afsluttedes for det første 30 års stadige krige og indre uroligheder, og landet fik et styre, som evnede at sikre ro og orden i hele riget. Den røde hær, som i 15 år forud for den endelige magtovertagelse havde dannet skjold for kommunistpartiets virksomhed, og som samtidig hele tiden havde været partiets lydige redskab, kronede nu værket ved at gennemføre samtlige provinsers effektive indordning under centralregeringens myndighed; i de fjerneste mod vest beliggende provinser medvirkede hæren direkte i den økonomiske opbygning, ligesom hæren overalt i landet sattes ind for så hurtigt som muligt at udslette borgerkrigens spor, først og fremmest ved genopbygningen af jernbanerne. Her kom det styret til gavn, at hæren og partiet i de mange år forud havde optrådt som en enhed, og at mange administrative og direkte produktionsmæssige opgaver i denne periode havde været henlagt til hæren.

En anden »upolitisk« foranstaltning, som i høj grad befæstede det nye styres stilling i befolkningen, var den stabilisering af pengevæsenet, som gennemførtes ved magtovertagelsen, og som det siden er lykkedes at fastholde. I samme forbindelse er det naturligt at nævne det nye styres stadige

bekæmpelse af korruptionen indenfor den offentlige administration og af den traditionelle bureaukratisme.

Det synes uomtvisteligt, at Mao-Tse-Tungs kommunistparti efter meget kort tid udøvede den effektive magt over hele det store rige; partiet med sine 13 millioner medlemmer, aktivt bistået af hæren, har formået siden at sikre gennemførelsen af centralregeringens beslutninger, de være sig nok så gennemgribende, helt ud i de fjernest beliggende landsbysamfund. Så vidt vides er opstanden i Tibet i 1959 den eneste alvorlige modstand mod regimet, som er kommet åbent til udtryk; når man betænker, hvilke radikale omvæltninger styret har gennemført med hensyn til ejendomsret og driftsformer indenfor både landbrug og industri og med hensyn til selve befolkningens levevis og arbejdsforhold nu sidst ved oprettelsen af de såkaldte folkekommuner, og når man samtidig betænker, med hvilken hyppighed opstande og lydighedsnægtelse i snart den ene og snart den anden provins forekom tidligere, vil man forstå, at det nuværende styres myndighed er overordentlig velbefæstet.

Det er samtidig bemærkelsesværdigt, at dette nye styre, det kinesiske kommunistpartis øverste ledelse, har vist sig overordentligt stabilt. De uoverensstemmelser, som måtte være forekommet indenfor ledelsen – man har talt om uenighed mellem en gruppe, der var moskvaorienteret, og en gruppe, der var mere nationalistisk orienteret jfr. nedenfor – er ikke kommet åbent til udtryk og har ikke givet anledning til de stadige personskifter, man har kunnet iagttage i andre kommunistiske stater ikke mindst i Sovjetunionen. Frem for alt har Mao-Tse-Tung siden 1935 siddet inde med posten som partiets ubestridte førstemand, men størsteparten af de mænd, der omgiver ham, har ligeledes siddet i partiets ledelse siden borgerkrigens dage. Det gælder partiets nr. 2 Liu Shao-ch'i, der i begyndelsen af 1959 overtog Mao Tse-Tungs plads som statsoverhoved, således at Mao alene bevarede nøgleposten som formand for partiet, og det gælder den tredje i rangfølgen, premierminister Chou En-Lai. Andre kendte navne, som har indtaget ledende poster igennem hele perioden, er de to vice-præsidenter Madame Soong Ching-Li (Sun Yat-Sens enke og søster til fru Chiang Kai-Chek) og Tung Pi-wu, samt den røde hærs leder igennem mange år general Chu Teh, nu formand i det stående udvalg i Folkekongressen, Kinas parlament (en post han overtog efter Liu Shao-ch'i).

En væsentlig medvirkende årsag til styrets hurtige og effektive befæstelse skal utvivlsomt søges i det forhold, at de fleste af revolutionens ledere i Kina var bondefødte og derfor havde en medfødt forståelse af bondebefolkningens reaktioner; de kinesiske bønder følte ikke revolutionen som noget udefra kommende, men var tværtimod selv direkte engageret i revolutionen fra starten.

Kina var – og er – et bondesamfund, og eftersom bondebefolkningen

dannede kærnen i revolutionen, er det kun naturligt, at nogle af de mest afgørende politiske forandringer har fundet sted indenfor landbruget. Første skridt var gennemførelsen af Sun Yat-Sens gamle krav: »Jorden til dyrkerne«; jorden fra godsejere og storbønder blev konfiskeret og givet som ejendom til fæstere og landarbejdere. Denne omfordeling af jord, hvorved 4–5 millioner storbønders jord blev konfiskeret, og et stort tal af dem henrettet, medens 40–50 millioner fæstere og landarbejdere fik jorden til ejendom, stod på i 1950–51. Med denne landbrugsreform havde Mao-Tse-Tsung vundet den store majoritet af bondebefolkningen for det nye styre og banet vejen for nye ændringer i ejerforhold og driftsformer.

Det næste skridt var oprettelsen af kollektivbrug, som forberedtes fra 1953 igennem opfordringer til bønderne om at slutte sig sammen og danne gensidige hjælpeorganisationer såvel til benyttelse ved selve produktionen som ved indkøb af råstoffer og salg af landbrugsprodukterne; på dette stadium understregede man dog kraftigt hævdelsen af den private ejendomsret. Fra 1955 tager den egentlige kollektivisering imidlertid fart, og fra sommeren 1956 er mere end 90 % af alle bønder tilsluttet de nyoprettede kollektivbrug (med en gennemsnitsstørrelse på ca. 150 ha omfattende ca. 150 familier, overfor de russiske kollektivbrugs gennemsnitsstørrelse på ca. 4.500 ha).

Sidste fase var disse kollektivbrugs sammenlægning til endnu større brug. Denne sidste fase indledtes i april 1958 – ved oprettelsen af de såkaldte »Sputnik«brug – og var fuldført ved udgangen af 1958, således at de 750.000 kollektivbrug nu var omdannet til 25.000 folkekommuner, som i gennemsnit var af størrelse som de russiske kollektivbrug – ca. 4.500 ha – og omfattende ca. 5.000 familier.

I disse folkekommuner er ikke alene landbrugsarbejdet centraliseret, men også håndværk og landsbyindustri udføres under folkekommunemyndighedernes kontrol; samtidig anvendes folkekommunernes arbejdsgrupper til udførelse af de store offentlige arbejder, der er sat i værk i de seneste år, afvandings- og overrislingsprojekter, vej- og jernbanebygning m. v.

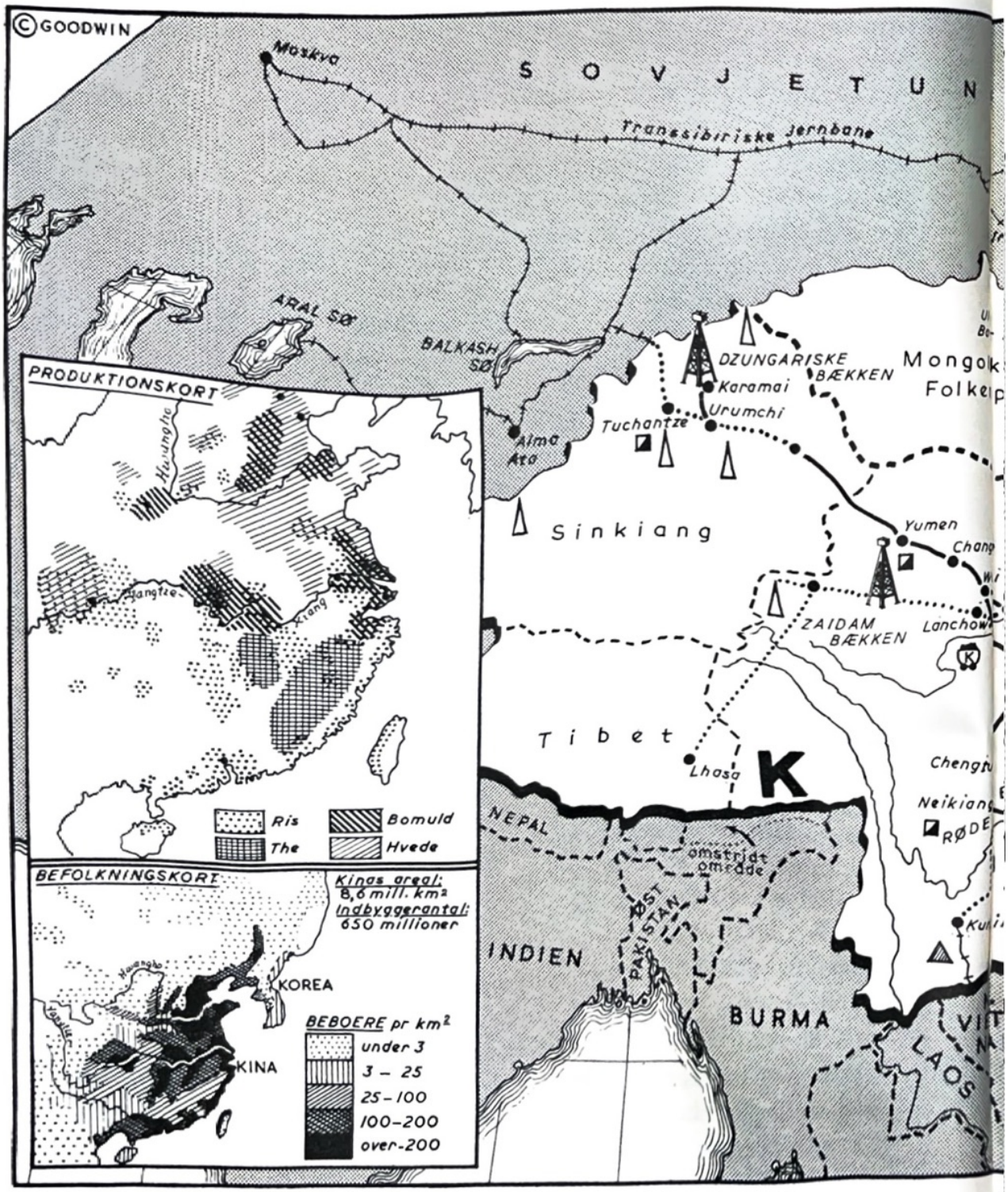
For at sikre det størst mulige udbud af arbejdskraft er det sat som mål for folkekommunerne, at de organiseres således, at kvinderne frigøres for deres arbejde i hjemmet, hvilket indebærer en fundamental ændring af hidtil eksisterende familieformer, idet man indfører omfattende fællesinstitutioner såsom spisesale, vuggestuer, børnehjem etc. til varetagelse af kvindernes hidtidige funktioner i de enkelte familier, ligesom man i de mest udviklede folkekommuner i vidt omfang har opløst de enkelte familiers boliger og indrettet fælles opholdsrum og sovesale.

Også indenfor byerhvervene er store forandringer i ejerforhold og driftsformer gennemført. Allerede under borgerkrigens sidste faser oprette-

des statslige handelsorganisationer, som fik monopol på engroshandelen indenfor de vigtigste vareområder, og samtidig oprettedes adskillige statsdrevne forretninger i detailleddet, således at de private handlende blev tvunget til at holde de priser, som statsmagten foreskrev.

Denne socialisering af handelen, specielt af engroshandelen, udbyggedes meget hurtigt efter magtovertagelsen dels for at sikre et stabilt prisniveau og dels for at skaffe finansiel dækning for de opgaver, det nye styre påtog sig, såvel ved den økonomiske genopbygning som ved det militære engagement i Koreakrigen. Sideløbende hermed øgedes statsmagtens indflydelse også i de øvrige erhverv i byerne; der oprettedes mellemformer mellem rent private virksomheder og rene statsvirksomheder, men en række virksomheder forblev i rent privateje. I denne sammenhæng bør det dog bemærkes, at statsmagten fastlagde såvel indkøbs- som salgspriser igennem de statsejede engros- og detailforretninger, og at de private virksomheder, såvel som de statsdrevne, skulle indordne sig under den økonomiske planlægning m. h. t. produktionens art, omfang og lokalisering, som iværksattes straks efter magtovertagelsen. Endelig gælder det jo, at det var det offentlige, som oprettede de nye virksomheder indenfor byerhvervene, og da den økonomiske ekspansion overvejende foregik i denne sektor, betød dette, at de statsdrevne virksomheders andel i den samlede produktion alt i alt var stærkt voksende, fra ca. 50 % (af den egentlige industriproduktion) ved den første femårsplans begyndelse i 1952 til mere end 90 % ved afslutningen af denne plan.

Sideløbende med oprettelsen af folkekommunerne i landdistrikterne synes der en tid at være en bevægelse i gang for også at indpasse byernes befolkning og virksomheder under denne specielle produktions- og livsform, men ved et møde i partiets centralkomité i december 1958, hvor hele spørgsmålet om folkekommunernes rolle i det kinesiske samfund blev taget op til almindelig debat, bremses denne bevægelse; samtidig advarer man mod en alt for vidtdreven udvikling af de allerede bestående folkekommuner i landdistrikterne, idet man fremhæver, at der endnu er lang vej til indførelsen af den sande kommunisme, en udtalelse der indebærer en tydelig afstandtagen fra de hyppigt fremsatte erklæringer om folkekommunerne som et af de sidste skridt på vejen til denne ideelle samfundsform. Det var iøvrigt ved samme møde, at Liu Shao-ch'i afløste Mao-Tse-Tung som statsoverhoved, og nogle så heri et udtryk for, at Mao-Tse-Tung, der var kendt som en varm fortaler for folkekommunebevægelsen, og dermed hans »nationalistiske« fløj inden for partiet var blevet svækket overfor Liu Shao-ch'i's mere moskvaorienterede fløj, idet Liu Shao-ch'i ikke offentligt havde udtalt sig lige så rosende om folkekommunebevægelsen som Mao, ligesom det var kendt, at det sovjetiske kommunistparti har været misfornøjet med kinesernes proklamationer om folkekommunerne som den mest fremskredne produktionsform, overlegen overfor kollektivbrugene – som jo stadig dan-

©GOODWIN
Moskva
SOVJETUN
Transsibiriske jernbane
ARAL SØ
BALKASH SØ
Alma Ata
DZUNGARISKE BÆKKEN
Karamai
Urumchi
Tuchantze
Mongol
Folkerep
Sinkiang
Yumen
Chang
ZAIDAM BÆKKEN
Lanchow
Tibet
Lhasa
K
Chengtu
Neikiang
RØDE
NEPAL
omstridt område
ØST PAKISTAN
INDIEN
BURMA
LAOS
PRODUKTIONSKORT
Huangho
Yangtze
Kiang
Ris
Bomuld
The
Hvede
BEFOLKNINGSKORT
Kinas areal:
9,6 mill. km²
Indbyggerantal:
650 millioner
Huangho
Yangtze
KOREA
KINA
BEBOERE pr km²
under 3
3 – 25
25 – 100
100 – 200
over 200

O N E N
Irkutsk
BAJKAL SØ
Khoto
Manchouli
Manchuriet
Harbin
Ehrlien
Mukden
Fushun
Vladivostok
Paotow
Peking
Anshan
NORD KOREA
Demarkations linie 1955
38°
SYD KOREA
Tatung
ORDOS PLATEAU
Tientsin
Taiyuan
Chungwei
Tsingtao
Sian
Paochi
JAPAN
Nanking
Shanghai
Yangtzekiang
Wuhan
Chungking
Yintan
Chuchow
Kweiyang
Foochow
Taipei
Amoy
Liuchow
Canton
FORMOSA
Tsam-kong
HONG KONG
Jernbaner 1949
bygget af kommunisterne
under bygning
Stålværker
Jern
Olie-felter
nye Olie fund
Volfram
Tin
Kul

nede grundstammen i Sovjets landbrug. Udviklingen i Kina og i kommunistpartiets ledelse siden da synes dog ikke at have bekræftet forekomsten af nogen alvorlig splittelse i partiet, ligesom Mao-Tse-Tung's lederstilling synes usvækket.

Under hele denne udvikling har det kommunistiske parti været den drivende kraft og har til stadighed været landets egentlige magthaver. Selvom visse selvstændige partidannelser uden for det kommunistiske parti er repræsenteret i Folkekongressen og i regeringen, og selvom visse nationale mindretal i provinserne i Vest og Syd (Sinkiang og Tibet) er tildelt nogen uafhængighed, er kommunistpartiets dominerende lederstilling uanfægtet. Med forfatningen af 1954 blev hæren definitivt undergivet civile myndigheder, medens denne i de første år efter magtovertagelsen havde haft en mere autonom stilling, og efter kampagnen imod højregrupperne i sommeren 1957 (ovenpå den kortvarige indenrigspolitiske liberalisering, der fulgte Mao-Tse-Tung's velkendte udtalelse »Lad alle blomster folde sig ud, lad alle tanker trives«), er de nævnte partiers og mindretalsgruppers selvstændighed kun en skueret.

Det kommunistiske parti er således ubestridt landets egentlige magthaver, og dets politiske målsætning på langt sigt har ved adskillige lejligheder fundet utvetydigt udtryk som gennemførelsen af kommunismen, der i den kinesiske version, omend selvstændigt fortolket af Mao-Tse-Tung, ligger meget nær op ad den version, der i Sovjet er knæsat ved betegnelsen Marxismen-Leninismen. Dette gælder indadtil i målsætningen om gradvis overgang fra kapitalisme til socialisme og videre frem imod den kommunistiske samfundsorden, og det gælder udadtil, hvor det kinesiske kommunistparti accepterer tesen om det socialistiske systems endelige sejr over det kapitalistiske system i alle lande.

I den daglige politik har det kinesiske kommunistparti imidlertid udvist megen smidighed og tilpasningsevne overfor de skiftende politiske, sociale og økonomiske vilkår, større vel end noget andet lands kommunistparti, uden at det på noget tidspunkt har tabt endemålet af syne. Guerrilla-krigens erfaringer har her kunnet overføres til den politiske arena[1]). Det kan her være på sin plads atter at nævne, at partiets ledelse har en meget intim føling med den brede befolknings, specielt bøndernes, tankegang og forestillingsverden, hvorfor partiet har lettere ved at tilpasse sin politik efter skiftende strømninger end de mere dogmatisk prægede kommunistpartier i f. eks. de østeuropæiske lande.

1) »To defend in order to attack, to retreat in order to advance, to take a flanking position in order to take a frontal position, and to zigzag in oder to go straight – these are the inevitable phenomena in the process of development of any event or matter«. Citat fra Mao Tse-Tung: Strategic Problems of Chinas Revolutionary War, gengivet efter Barnett (1960).

Partiets myndighed er koncentreret i Centralkomiteen og regeringen. Megen opmærksomhed ofres på at aktivisere de enkelte partimedlemmer og de enkelte lokale partiafdelinger, men den egentlige magtudøvelse er stærkt koncentreret og samlet i partiets ledelse og administreret gennem regeringskontorerne i Peking. Indtil 1952 var en ikke uvæsentlig myndighed henlagt til administrative og militære ledere i hver af de seks provinser, som landet deltes op i efter magtovertagelsen, men derefter ophævedes regionsinddelingen, og både den formelle og den reelle myndighed samledes i Centralkomiteen og regeringen i Peking[1]).

Et af de mest slående beviser på det kinesiske kommunistpartis effektivitet er netop, at det trods den stigende centralisering har formået at drage alle kæmperigets enkelte egne stadig mere aktivt ind i det politiske og økonomiske arbejde, medens man f. eks. i Sovjetunionen har måttet påbegynde en decentralisering af den administrative myndighed på det økonomiske område for at sikre fornøden samordning mellem Centralkomité og regering på den ene side og de lokale interesser på den anden.

Det instrument, det kinesiske kommunistparti har spillet på for at nå dette mål, er de hyppige massekampagner (Landbrugsreform-kampagnen, kampagnen mod U. S. A. indblanding i Korea, kampagner mod korruption, bureaukratisme og højreafvigelse, kampagner for sundhed og kampagner for og imod 117 forskellige ting herunder også mod spurve og utøj). Igennem disse kampagner, der indbefatter massedemonstrationer og alle tænkelige propagandamidler, har man samtidig undermineret de traditionelle livsformer og gradvis beredt jordbunden for det kulturmønster, der er fundet mest tjenligt til at fremme partiets politik. I denne landsomfattende »hjernevask« har hele partiapparatet været sat ind, og ethvert lokalt initiativ er blevet fremmet og påskønnet.

3. DEN ØKONOMISKE UDVIKLING.

a. Befolkningsforhold.

Kinas første egentlige folketælling fandt sted i 1953; denne tællings resultater vakte nogen overraskelse både i og udenfor Kina, eftersom det viste sig, at folketallet lå omkring 100 millioner over, hvad man hidtil havde regnet med, nemlig på ca. 600 millioner i stedet for som hidtil almindeligt antaget på ca. 500 millioner. Med et folketal af denne størrelsesorden forstærkedes diskussionerne om faren for overbefolkning; Kina var i forvejen med »kun« 500 millioner indbyggere et af Verdens tættest

1) Denne styrkelse af centraliseringstendenserne skal ses i forbindelse med den eneste – kendte – alvorlige splid i det kommunistiske parti, der afsluttedes i 1954 med udstødelsen af Centralkomitemedlemmerne Kao Kang og Jao Shu-shih, der var fortalere for en udbygning af regionernes selvstændighed.

befolkede områder, i det mindste, hvis man alene ser på det opdyrkede areal.

Den forbedring af ernæringsforholdene og den udbygning af sygdomsbekæmpelsen, der blev gennemført under det nye styre, medførte i tilgift, at den årlige befolkningstilvækst forøgedes stærkt, fra knap 1 % årligt før 1949 til ca. 2 % i de seneste år, altså en fordobling af tilvæksten, således at denne nu andrager 12–15 millioner. I betragtning af, at Kina igennem lang tid inden 1949 var nettoimportør af fødevarer, er det åbenbart, at en sådan befolkningsstigning stiller meget store krav til produktionsudviklingen inden for landbruget; dette gælder, hvis det nuværende meget lave forbrug pr. indbygger blot skal bevares, men det gælder naturligvis i endnu højere grad, når dette forbrug ønskes sat i vejret. Hertil kommer, at der i femårsplanerne kalkuleres med stadig voksende råstofleverancer fra landbruget til den stærkt ekspanderende industri.

I denne allerede problemfyldte opstilling er der endda set væk fra de vanskeligheder, der opstår, når den årlige tilvækst i arbejdsstyrken på ca. 10 millioner arbejdere skal finde beskæftigelse overvejende inden for industrien, i en situation hvor investeringskapaciteten i forvejen er anspændt til det yderste ved de store nyanlæg inden for transportvæsenet og sværindustrien.

De kinesiske myndigheders indstilling over for dette befolkningsproblem har undergået flere afgørende ændringer i perioden siden 1949. Inden resultatet af folketællingen i 1953 blev kendt og i nogen tid derefter, benægtede man kategorisk eksistensen af et befolkningsproblem og anførte de fra andre kommunistiske partier kendte argumenter om, at befolkningsproblemer ifølge sagens natur kun kan forekomme i kapitalistiske samfund.

Fra 1956 og frem til slutningen af 1957 indtog man imidlertid en anden holdning og proklamerede nu, at man ville søge det årlige fødselstal halveret i løbet af en periode på 10–15 år ved hjælp af intensive familieplanlægningskampagner. Denne ændrede holdning begrundedes i første række med en henvisning til ønskeligheden af at give kvinderne frihed til at vælge mellem arbejdet i erhvervene og arbejdet med pasning af børn og familie, men de foran skitserede problemer i forbindelse med en meget hastig befolkningstilvækst blev dog også antydet.

Fra og med 1958 er disse familieplanlægningskampagner imidlertid afblæst uden nærmere motivering, og flere af disse kampagners fortalere er blevet udstødt af partiet ved kampagnen mod højreafvigerne. Om årsagen til denne kursændring kan man kun gisne. Var den kortvarige opblussen af en kinesisk befolkningspolitik blot en af Mao Tse-Tungs mange blomster i udfoldelse? Viste det opstillede mål sig umuligt at realisere? – Eller fandt man begrænsningen af fødselstallet unødvendigt, da landbrugsproduktionen steg så stærkt, som tilfældet var, fra 1957 til 1958?

Der består imidlertid stadig den mulighed, at virkningerne af den påbegyndte befolkningspolitik kan spores endnu i nogen tid, selv efter at propagandatrommerne er forstummet, således at fødselstallet vil fortsætte med at vise nedadgående tendens i de kommende år. En forskydning i fødselshyppigheden, en gang påbegyndt, har jo andre steder vist sig at kunne løbe videre ved egen kraft.

b. Naturlige ressourcer.

Med den centrale placering, landbrugsproduktionen har og i mange år stadig vil have i Kinas samlede produktion, vil forekomsten af agerjord være af afgørende betydning for landets økonomi. Selvom Kina råder over megen frugtbar jord, og selvom klimaet mange steder er gunstigt, og mulighederne for kunstvanding er gode i en del af de egne, hvor regnmængden er for lille, er det samlede landbrugsareal dog knapt, når det ses i relation til det store og stærkt voksende folketal; ifølge F. A. O.s opgørelser udgør agerjorden pr. indbygger således kun 0,15 ha mod 0,22 ha for Asien som helhed og 0,5 ha for verden som helhed (og ca. 0,8 i Danmark). Størsteparten af landet er ørken (de vestlige provinser) og i mange egne er regnmængden utilstrækkelig til en høj planteproduktion.

Det var en almindelig antagelse, at den kinesiske landbrugsproduktion allerede før krigen var presset meget nær op mod produktionsgrænsen, og at kunstvandingsmulighederne var udnyttet så godt, det lod sig gøre; produktionen pr. ha lå over produktionsniveauet i de fleste andre asiatiske lande, og en høj andel af det samlede areal blev kunstvandet.

De offentliggjorte produktionstal for årene siden 1949 viser imidlertid en stadig produktionsstigning og fra 1957 til 1958 endog en stigning på 25 %. Dette forklares ved en meget betydelig udvidelse af kunstvandingen – og af afvandingen – ligesom meget nyt land er taget under dyrkning. Det er imidlertid vigtigt at understrege, at det her i bedste fald drejer sig om engangsforanstaltninger; man når hurtigt dyrkningsgrænsen, når man bevæger sig væk fra floddalene i det indre af landet, og der er også effektive lofter over den mængde agerland, der kan kunstigt vandes og afvandes. Det synes, som om man har opnået, at knapheden på jord i dag og i de nærmeste år føles mindre faretruende, og dette resultat er i sig selv meget betydningsfuldt, men på lidt længere sigt bliver jordproblemet atter akut, og opmærksomheden må derfor samle sig om de naturlige ressourcer, der kan tjene som grundlag for en videreudvikling af industrien, d. v. s. først og fremmest energiråstofferne olie og kul, og desuden jernmalm anvendelig til fremstilling af jern og stål.

Forekomsterne af olie synes begrænsede; selvom landet naturligvis ikke er geologisk gennemanalyseret, synes det nogenlunde givet, at man ikke finder sådanne rige oliefelter, som man f. eks. har fundet i Mellemøsten eller

i U. S. A. og Sovjet. I grænseegnene i Nord-Vest op mod Ydre Mongoliet og Sovjetunionen har man i de seneste år fundet olie og påbegyndt udvindingen heraf til supplement af de hidtil eneste kendte forekomster i Centralkina (Shensi). Olieproduktionen ligger dog til stadighed væsentligt under femårsplanernes måltal. Derimod er både kul- og jernmalmforekomsterne rigelige, og deres indbyrdes placering er meget gunstige for udnyttelse til fremstilling af råjern; det er da også i produktionen af kul og jern, at Kina har præsteret den største fremgang – og den største overskridelse af plantallene. Både i Manchuriet og i flere andre områder i de tætbefolkede østlige provinser findes kul og jernmalm såvel som i de nordlige områder af Centralkina (Indre Mongoliet, Shansi). Også med hensyn til forekomsterne af kobber, tin, bly og tungsten er Kina forholdsvis gunstigt stillet, således at man alt i alt kan konkludere, at landet, når man bortser fra råolie, besidder de vigtigste af de råstoffer, der kræves ved opbygningen af en moderne industri. Herved adskiller Kina sig fra de fleste andre lande i Asien, både Indien og Japan. På længere sigt vil denne relativt gunstige råstofbasis give Kina en ubetinget fordel i det økonomiske kapløb med disse andre stater; landbrugsressourcerne er jo knappe overalt i Asien, når man ser væk fra landene i »Bagindien«, så på dette felt er Kina ikke stærkere handicappet end de andre folkerige stater i Asien.

c. Den første femårsplan og den faktiske økonomiske udvikling 1949–1957.

Ved magtovertagelsen var Kina stadig et primitivt agrarsamfund. De få industrier, der var vokset op før og under den anden verdenskrig, først og fremmest den japansk dirigerede kul- og stålindustri i Manchuriet (som for størstepartens vedkommende blev konfiskeret som krigsskadeserstatning af Sovjet efter krigens afslutning i 1945) og kystbyernes letindustri – i vidt omfang på engelske og amerikanske hænder – betød kun lidt i det samlede billede. Ydermere havde det eksisterende produktionsapparat såvel som hele transportvæsenet lidt alvorlig skade under borgerkrigens sidste faser, således at Kina i 1949 var et land med et meget primitivt og dertil stærkt beskadiget produktionsapparat og – som følge deraf – med meget lav produktion.

I den første periode op til 1952 havde de nye magthavere derfor fuldt op at gøre med at genopbygge det eksisterende produktionsapparat (hertil kom ret hurtigt den ekstrabelastning, som Koreakrigen medførte). Selv om man vel i den økonomiske politik i disse år også skelede til sådanne langtidsmål som ønsket om at fremme landets industrialisering og at flytte produktionens tyngdepunkt ind i landet (deraf den stærke interesse for udbygning af jernbanevæsenet), måtte naturligvis selve genopbygningen være hovedmålet for den økonomiske politik. Allerede i 1952 og 1953

kunne denne genopbygningsopgave betragtes som afsluttet, og vejen var herefter banet for en fastlæggelse af en politik på længere sigt. Imidlertid var det ikke endnu muligt at foretage en egentlig produktionsplanlægning flere år frem; hverken de centrale eller de lokale myndigheder havde den fornødne tekniske færdighed hertil. Men man fastlagde dog allerede på dette tidspunkt visse generelle retningslinier for den økonomiske udvikling, kendetegnet ved nøgleordene industrialisering og socialisering, og i 1955 – efter Koreakrigens ophør og efter afslutningen i 1953 og 1954 af vigtige aftaler med Sovjet om økonomisk og navnlig teknisk bistand – fremlagde man en detailleret femårsplan for perioden 1953–1957. Planens sene fremlæggelse betød naturligvis, at de detaillerede produktionsmål for de forskellige erhverv ikke kunne komme til at spille nogen stor rolle i tilrettelæggelsen af produktionen i den første del af denne periode. Planens hovedpunkter var kravet om hurtig industrialisering (og en hurtig socialisering af industrien) med særlig vægt på sværindustrien og en stærk udbygning af transportvæsenet for at muliggøre en flytning af produktionscentrene »ind i landet«. Dette skulle gennemføres ved hjælp af store statsinvesteringer, til hvis financiering bønderne måtte betale ved at aflevere fødevarerne billigt og arbejderne ved at nøjes med lave lønninger.

Af en samlet offentlig investeringsudgift for hele femåret på 18 mldr. $ (omregnet efter officiel kurs) skulle mere end 50 % medgå til udbygning af sværindustrien, knap 20 % til udbygning af transportvæsenet, men kun ca. 7,5 % til landbruget. Planens opfyldelse skulle videre sikres ved udstrakt teknisk bistand fra Sovjet.

Målene for industriproduktionen indebar en fordobling fra 1952 til 1957; landbrugsproduktionen skulle stige med 25 %, således at den samlede produktion ville blive forøget med ca. 50 %. Medens planens mål for industriproduktionen var detailleret underbygget, havde tallene for landbrugsproduktionens udvikling i højere grad karakter af ønskemål. Hvordan gik det nu med opfyldelsen af disse mål?

Efter de officielle kinesiske opgivelser var der kun ganske få områder, hvor plantallene ikke blev nået (først og fremmest olieproduktionen), medens produktionen i øvrigt nåede op på de opstillede mål og oversteg disse inden for adskillige produktionsgrene, således som nedenstående oversigt viser. Den samlede bruttoproduktion hævdes at være øget med ca. 60 % mod planens 50 %, idet navnlig industrisektoren – og her inden for især sværindustrien – havde oversteget femårsplanens tal.

Uden at gå ind på en nøjere vurdering af dette talmateriales kvalitet er det nok rimeligt at påpege, at specielt opgørelsen af landbrugsproduktionen nødvendigvis er højst usikker; det er sandsynligt, at man i løbet af perioden har nået en højere dækningsprocent, således at en del af stigningen skyldes bedre statistik (således som tilfældet var i Indien under dette

Udviklingen i bruttoproduktionen under 1. femårsplan.

	Faktisk produktion		Femårsplanens mål
	1952	1957	1957
Stål (mill. t)	1.35	5.35	4.12
Kul (mill. t)	63.5	128.6	113.0
Olie (mill. t)	0.44	1.46	2.01
Bomuld (mill. baller)	3.6	4.6	5.0
Korn (mill. t)	164	195	193
Samlet industri (omr. til mldr. $)	11.4	26.5	28.7
Samlet håndværk (omr. til mldr. $)	3.1	5.0(1956)	
Samlet landbrug (omr. til mldr. $)	20.4	25.5	25.1

Kilde. Forskellige officielle rapporter gengivet efter A. Doak Barnett, The Rise of Mainland China, New York 1959.

lands første femårsplan). Det bør videre anføres, at de opgivne høsttal angiver mængden af korn »på roden« og desuden omfatter både kartofler, soyabønner m. v. omregnet til kornenheder. Uanset om stigningen i landbrugsproduktionen nu har været af den størrelsesorden, der er angivet i oversigten, er der adskilligt, der tyder på, at stigningen ikke var tilfredsstillende. Den hastige gennemførelse af kollektiviseringen (ligesom senere den hastige videreførelse til oprettelsen af folkekommunerne) og ikke mindst forøgelsen af landbrugets investeringsandel fra de planlagte 7,5 % til mere end 10 %, er sådanne tegn. Kulproduktionstallene er ligesom kornproduktionstallene i overkanten af, hvad vi ville opgive dem til i Vesten, idet produktionen er opgjort som mængden af »rå« kul, og de er derfor ikke direkte sammenlignelige med kulproduktionstal fra andre lande.

Det er endvidere nødvendigt at understrege, at de anførte produktionstal er *bruttotal,* d. v. s., at værdien af f. eks. industriens produktion indbefatter værdien af de anvendte råvarer og halvfabrikata, der er modtaget fra andre erhverv, ikke mindst landbruget[1]). Denne opgørelsesform er naturlig ud fra et planlægningssynspunkt, men hvis man vil måle den økonomiske vækst i landet i den betragtede periode, er det mere nærliggende alene at se på den *værditilvækst,* der er resultatet af de enkelte erhvervs virksomhed. Betragter man summen af disse værditilvækster, får man værdien af samfundets nettonationalprodukt eller nettonationalindkomst, og denne størrelse er steget mindre end de anførte bruttoproduktionstal, nemlig med ca. 45 % mod 60 % i femårsperioden eller henh. ca. 8,5 % og ca. 11,0 % om året. Omregnet i produktionsstigning pr. indbygger får man ved

[1]) Hertil kommer en række andre begrebsmæssige forskelle fra den i vore lande sædvanlige nationalproduktopgørelse. Disse forskelles konsekvens for den økonomiske vækstrate er antagelig mindre væsentlig, og der er derfor set væk herfra; jfr. A. Doak Barnett: The Rise of Mainland China s. 86, hvor de kinesiske tal er søgt omregnet efter den officielle amerikanske opgørelsesmåde.

en årlig befolkningstilvækst på ca. 2 % en årlig stigning pr. cap. på henholdsvis ca. 6,5 % og ca. 9 %.

Oversigten viser, hvorledes værdien af den samlede industriproduktion fra i 1952 at udgøre godt halvdelen af landbrugsproduktionens værdi i 1957 var vokset over landbrugsproduktionsværdien. Industrialisering har hele tiden været et nøgleord i drøftelserne af planen, og det er på dette område, at Sovjet har ydet et afgørende bidrag til planens opfyldelse. Igennem flere langvarige forhandlinger afsluttende med Kruchevs og Bulganins besøg i Peking i 1954 lovede Sovjet at levere udstyr og teknisk bistand til 211 nye storvirksomheder. Betalingen herfor skulle dels erlægges i form af øget kinesisk råvareeksport til Sovjet og dels ud af provenuet af nogle lavt forrentede (men ret kortfristede) russiske lån, som aftaltes under de samme forhandlinger. Ca. 11.000 russiske teknikere har været beskæftiget i Kina under femårsplanens virkeliggørelse dels som rådgivere ved opførelsen af virksomhederne, dels som direkte medarbejdere ved driften af de færdige anlæg. Det erkendes åbent af de kinesiske ledere, at de ved russisk hjælp opførte nøglevirksomheder udgør grundstammen i Kinas nye industri. (Således af Chou En-Lai ved festlighederne i anledning af folkerepublikkens 10-års jubilæum.)

Sideløbende med udbygningen af industrien er transportvæsenet blevet væsentligt udbygget. Kanalsystemet er blevet udvidet, og dette gælder i endnu højere grad jernbanenettet. Nye linier på ialt 5.000 km (mod planens 4.000) er fuldført (svarende til en tilvækst på ca. 20 % til det eksisterende jernbanenet) herunder den direkte forbindelse til Sovjet via Ulan Bator i Ydre Mongoliet (Molotovs residens), og Nord-Syd forbindelsen i den folkerige østlige del af landet er blevet forbedret ved en jernbanebro over Yangtsekiang.

Befolkningens disponible indkomster er ikke øget i takt med stigningen i nationalindkomsten, idet en væsentlig del af den anførte pr. capita stigning på 6,5 % årligt er medgået til skatter og afgifter til financiering af nye investeringsopgaver. Navnlig f. s. v. angår bondebefolkningens disponible indkomster har stigningen været meget beskeden (knap 2 $ om året pr. cap.), medens byarbejderne i overensstemmelse med styrets ønske om at fremme industrialiseringen i højere grad har fået lov at høste fordelen af de indtrufne produktionsstigninger.

d. »Det store spring fremad«.

Ved udgangen af året 1957 og begyndelsen af 1958 tegnede den økonomiske udvikling sig alt andet end lys. På grund af landbrugssektorens lang-

sommere vækst end industrisektorens stod mange af de nye industrier uden tilstrækkelige råstoffer, nemlig alle de industrier, som i væsentlig grad byggede på landbrugsråvarer som f. eks. hele bomuldsindustrien. Statslagrene af landbrugsvarer var meget nær udtømte, og fødevaresituationen i byerne var kritisk, bl. a. fordi transportnettet var meget hårdt anspændt af de omfattende transporter af råvarer til og færdigprodukter fra de nye industricentre i Midt- og Nordkina. Samtidig var de modtagne russiske lån opbrugt, og for at klare tilbagebetalingen måtte eksporten til Sovjet presses i vejret, hvilket yderligere skærpede råvareknapheden og øgede transportnettets belastning. Indenrigspolitisk var situationen også spændt, idet reaktionen på Mao Tse-Tungs tilbud om fri kritik havde været særdeles kraftig, idet kritik også af det kommunistiske partis centrale grundsætninger var kommet til orde mange steder, – og overalt var kritikken af forsyningssituationen meget fremtrædende.

Dersom industriens udbygning skulle fortsætte, og dersom de lønninger, der var udbetalt til arbejderne ved de store investeringsprojekter, ikke skulle medføre inflation på forbrugsvaremarkedet, måtte derfor forsyningen med råvarer fra landbruget sættes kraftigt i vejret såvel som forsyningen med forbrugsvarer både landbrugsprodukter og industrielt forarbejdede forbrugsvarer (for en stor del bomuldsvarer, fodtøj og andre industriprodukter til hvis frembringelse, der også skulle anvendes produkter fra landbruget).

En forcering af landbrugsproduktionen måtte derfor blive et kapitalkrav for året 1958. Det er på denne baggrund, man må se den »spontane« oprettelse af folkekommuner over hele Kina i løbet af foråret og sommeren 1958. Den alvorlige knaphed på landbrugsprodukter kan også aflæses af de drastiske forholdsregler, der træffes iøvrigt for at sætte landbrugsproduktionen i vejret, såsom indsættelse af 100 millioner(!) mand i bygning af overrislings- og afvandingsanlæg eller anvendelse af muld fra sløjfede begravelsespladser til gødning.

Det store spring fremad i den kinesiske økonomi introduceres ved en række storstilede kampagner, indbefattet en kampagne mod de højreafvigere, der havde taget til orde med kritiske bemærkninger under den kortvarige indenrigspolitiske liberalisering i 1957. I denne kampagne spillede bombardementet af kystøerne Quemoy og Matsu sin ikke uvæsentlige rolle.

Måned for måned udsendtes »sejrsbulletiner« om de storslåede produktionsfremskridt, og de nyoprettede folkekommuner tillagdes præstationer, som i sandhed måtte forekomme imponerende, ligefra flerdoblinger af høstresultaterne til oprettelsen af højovne i hundredtusindvis såvel som til skabelse af enestående kulturelle frembringelser. Inden årets udgang kunne man fastslå, at landbrugsproduktionen i 1958 var øget med 70 % i forhold

til produktionen i 1957. Produktionen af korn hævdedes at være nået op på 375 mill. t mod 185 mill. t i 1957, og man kunne forudse, at kornproduktionen i 1959 ville nå over 500 mill. t.

Kulproduktionen kunne opvise tilsvarende fremskridt, og det samme var tilfældet med produktionen af jern og stål, således at Kinas overflyvning af England m. h. t. industriproduktionen nu stod umiddelbart foran sin virkeliggørelse. I denne situation måtte naturligvis de første udkast til anden femårsplan 1958–62 afgørende revideres, og plantallene sættes meget stærkt i vejret.

I skærende kontrast til denne storslåede produktionsfremgang på alle områder stod imidlertid meddelelserne om svigtende punktlighed i de kinesiske eksportleverancer såvel som de vedholdende forlydender om alvorlig fødevareknaphed i de større byer i landet selv. Disse foreteelser kunne kun nødtørftigt forklares ved en henvisning til den alvorlige overbelastning af transportnettet, som den store produktionsfremgang havde forårsaget. Alle officielle erklæringer i denne periode – sidste halvdel af 1958 – bar dog præg af at være bygget på et meget løst grundlag, og man var derfor så småt forberedt på den erklæring, der udsendtes efter mødet i Centralkomiteen og Folkekongressens stående Udvalg i august 1959, en erklæring, hvis indhold træffende er blevet karakteriseret som »Det store spring tilbage«. Herefter var stigningen i landbrugsproduktionen ikke 70 %, men 25 %, og også nogle af de proklamerede produktionsfremgange indenfor industrien blev ramt af reduktioner, selvom fremgangen i industriproduktionen i 1958 også efter de reviderede tal er meget betydelig nemlig mere end 60 % over 1957 (excl. håndværket). At de lokale og centrale statistiske myndigheder ved samme lejlighed fik kraftige bebrejdelser at høre kan ikke overraske, selvom partiets ledere naturligvis hele tiden må have været fuldt vidende om de udsendte produktionstals upålidelighed. Eftersom det er uundgåeligt, at sådanne alvorlige »fejltagelser« svækker tilliden til de centrale økonomiske myndigheder, i hvert fald hos iagttagere i udlandet, men formentlig også hos befolkningen i selve Kina, kan der være god grund til at spørge, hvad grunden kan have været til denne zig-zag kurs. Er det tænkeligt, at de opskruede tal alene har skullet tjene til at opflamme befolkningen navnlig i folkekommunerne til yderligere anstrengelser – eller har en sådan »humørpille« været nødvendig for at få det rigoristiske folkekommuneprogram til at glide ned?

Selv de reviderede produktionstal for året 1958 betegner imidlertid en stor fremgang i forhold til 1957, og de seneste meddelelser om produktionsudviklingen i 1959 tyder på, at denne stærke – omend reducerede – stigningstakt fortsætter, således som nedenstående oversigt viser.

Produktionsfremgang 1958 og 1959.

	1958 procentvis stign. fra 1957	1959 procentvis stign. fra 1958 (plantal)
Samlet bruttoproduktion i industri og landbrug	48 pct.	–
Industriproduktion	66 pct.	25 pct.[1])
Landbrugsproduktion	25 pct.	10 pct.[1])
Stål	49.5 pct.	50 pct.
Kul	107.7 pct.	24 pct.
Korn	35 pct.	10 pct.

[1]) Anslåede på grundlag af en opgørelse indeholdt i Chou En-Lais tale ved Folkerepublikkens 10-års jubilæum.

4. FREMTIDSPERSPEKTIVER.

Den foregående oversigt viser, at stigningstakten i den kinesiske økonomi fortsat er høj, og selv om talmaterialets pålidelighed nok i nogen måde kan anfægtes, vil dog ingen, der har studeret forholdene, bestride, at Kina er hastigt på vej til at blive Asiens førende industrination, og dermed på vej til også at blive en økonomisk stormagt.

Oversigten viser imidlertid også en tydelig afsvækkelse af stigningstakten fra 1958 til 1959, og denne afsvækkelse må man forvente vil fortsætte også i de kommende år. Dette skyldes navnlig to forhold: 1) En stor del af produktionsudvidelsen i industrien skyldes en bedre kapacitetsudnyttelse af de allerede bestående anlæg; fremover må man regne med, at produktionsudvidelsen alene vil komme fra nyanlæggene. 2) Indenfor landbruget skyldes produktionsudvidelserne for en stor del sådanne engangsforanstaltninger som inddragning af ny agerjord og udvidelse af areal under kunstvanding; det er næppe sandsynligt, at der kan ventes meget mere ad denne vej, og tilbage er derfor kun den mere trælse produktionsudvidelse på de jorder, der allerede nu er under intensiv udnyttelse.

Hertil kommer imidlertid, at manglen på arbejdskraft i almindelighed og kvalificeret arbejdskraft i særdeleshed vil gøre sig gældende, når de russiske teknikere rejser hjem, og når de meget arbejdskrævende produktionsformer i industrien og navnlig i landbruget yderligere søges udvidet.

Endelig er det vel et stort spørgsmål, hvor længe styret kan holde forbruget nede på det meget lave niveau, hvor det befinder sig i dag, og dermed fastholde det for et fattigt land usædvanligt høje investeringsniveau på ca. 20 %.

På lidt længere sigt vil befolkningsproblemet utvivlsomt atter melde sig i magthavernes bevidsthed. På længere sigt vil dette pres muligvis også føre til et mere køligt forhold til det tyndt befolkede Sovjet, men man skal nok ikke vente, at de to staters ledere vil tillade nogen form for splid at opstå

imellem de to store kommunistiske stater i de første mange år. Dertil er den ideologiske kampstilling overfor det kapitalistiske system for fast indgroet i de respektive kommunistpartier ikke mindst i det kinesiske.

KORTFATTET KINA-BIBLIOGRAFI.

I.

Der er i de seneste år udgivet en del værker navnlig i England og U. S. A., som behandler de økonomiske forhold i Kina efter revolutionen; men selv om enkelte af disse forekommer særdeles grundige og sobre, bygger de dog alle på relativt få originale kilder og bærer præg af, at der savnes et systematisk studium af det foreliggende kildemateriale vedrørende udviklingen i Kina. Dette kildemateriale omfatter i første række følgende publikationer:

New China News Agency Releases (daglige nyhedsmeddelelser fra officielle kinesiske myndigheder).

Bøger og pjecer udgivet af The Peking Foreign Languages Press.

Engelsk- (og dansk-) sprogede udgaver af vigtige erklæringer, taler og artikler udsendt af de kinesiske ambassader i de forskellige lande. (I vidt omfang anvendt som kilde i nærværende artikel).

Daglige uddrag af den kinesiske dagspresse oversat og udgivet af Det amerikanske Konsulat i Hong Kong: Survey of the China-Mainland Press.

Fra samme kilde kommer månedlige Extracts from China-Mainland Magazines og med varierende mellemrum Current Background series.

I publikationerne fra F. N.s regionalkontor i Bangkok – Economic Survey of Asia and the Far East og Quarterly Bulletin – gengives hovedtræk af den økonomiske udvikling. Navnlig i de seneste år finder man i disse publikationer også udmærkede kommentarer til de officielle tal.

Desuden udkommer i Hong Kong og i Japan visse tidsskrifter, som bringer analyser af udviklingen i Kina, f. eks. China News Analysis og Far Eastern Economic Review.

Et tilsvarende tidsskrift er netop startet i England med titlen The China Quarterly (Summit House, London).

Det franske befolkningstidsskrift Population bringer hyppige oversigter over befolkningsforholdene i Kina, men dækker også et videre felt, og også i Economist vil man finde hyppige kommentarer til udviklingen i Kina, både den politiske og økonomiske.

II.

Af de nævnte generelle redegørelser for udviklingen i Kina siden 1949 er følgende anvendt som kildemateriale for denne artikel:

1) W. W. Rostow: The Prospects for Communist China. New York 1954.
2) Li Choh-ming: Economic Development of Communist China. Berkeley 1959.
3) T. J. Hughes: The Economic Development of Communist China 1949–1958. London 1959.
4) A. Doak Barnett: The Rise of Mainland China. New York 1959.
5) Samme: Communist China and Asia. New York 1960.

De i det foregående anførte bibliografiske oplysninger om Kina bygger overvejende på en oversigt i 5).